

Who Gets the Last Laugh Sources¹

Rabbi Yossi Michalowicz • Parshas Vayeira

1. Bereishis 17:17

ויפל אברהם על-פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה-שנה יולד ואם-שכה הבת-תשעים שנה תלד:

Avraham fell on his face and laughed. He said in his heart: Will a child be born to a hundred-year-old man? And will Sarah, who is ninety, give birth?

2. Bereishis 17:19

ויאמר אלהים אבל שכה אשתך ילדת לב בן וקראת את-שמו יצחק וקמתי את-ביתי אתו לברית עולם לזרעו: אסכיו:

Hashem said: Indeed, Sarah your wife will bear you a son, and you shall call his name Yitzchak. I will establish My covenant with him as an everlasting covenant for his offspring after him.

3. Bereishis 18:10

ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה והנה-בן לשכה אשתך ושכה שמעת פתח האהל והוא אסכיו:

He said: I will surely return to you at this time next year, and Sarah your wife will have a son. Sarah was listening at the entrance of the tent, which was behind him.

4. Bereishis 18:11

ואברהם ושכה זקנים באים בימים חדל להיות לשכה אכח פגשים:

Avraham and Sarah were old, advanced in years. Sarah had ceased to experience the way of women.

5. Bereishis 18:12

ותצחק שכה בקרבה לאמר אסכי בלתי היטה-לי עדנה ואדני זקן:

Sarah laughed within herself, saying: After I have become worn, shall I have renewed youth, while my husband is old?

6. Bereishis 18:13

ויאמר יהוה אל-אברהם למה זה צחקה שכה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת:

Hashem said to Avraham: Why did Sarah laugh, saying: Shall I really give birth when I have grown old?

7. Bereishis 18:14

היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך בעת חיה ולשכה בן:

Is anything beyond Hashem? At the appointed time I will return to you, at this time next year, and Sarah will have a son.

1 Adapted from a shiur by Rav Shimshon Dovid Pincus, Tiferes Shimshon, Bereishis, Hagdarat Hatzchok, pp. 208–212, with supplementary sources and applications.

8. Bereishis 18:15

וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר לֹא צִחַקְתִּי כִּי | וַיֵּרָא וַיֹּאמֶר | לֹא כִּי צִחַקְתִּי:

Sarah denied it, saying: I did not laugh, for she was afraid. He said: No, you did laugh.

9. Bereishis 21:1

וַיְהִי כַּקֵּד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ וַיְהִי לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:

Hashem attended to Sarah as He had said, and Hashem did for Sarah as He had spoken.

10. Bereishis 21:2

וַתַּהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לִזְקֻנּוֹ לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֱלֹהִים:

Sarah conceived and bore Avraham a son in his old age, at the appointed time of which Hashem had spoken to him.

11. Bereishis 21:3

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שֵׁם־בְּנוֹ הַנוֹלָד־לּוֹ אֲשֶׁר־יָלְדָהּ־לוֹ שָׂרָה וַיִּצְחָק:

Avraham called the name of his son who was born to him, whom Sarah bore him, Yitzchak.

12. Bereishis 21:4

וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים:

Avraham circumcised his son Yitzchak at eight days old, as Hashem had commanded him.

13. Bereishis 21:5

וְאַבְרָהָם בֶּן־מֵאָה שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:

Avraham was a hundred years old when his son Yitzchak was born to him.

14. Bereishis 21:6

וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחַק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׂמֵעַ וַיִּצְחַק־לִי:

Sarah said: Hashem has made laughter for me. Everyone who hears will laugh with me.

15. Bereishis 21:7

וַתֹּאמֶר מִי מָלַל לְאַבְרָהָם הַיִּנִּיקָה בָּנִים שָׂרָה כִּי־יָלְדָתִי בֶן לִזְקֻנִּי:

She said: Who would have said to Avraham that Sarah would nurse children? Yet I have borne a son in his old age.

16. Koheles 7:6

כִּי כְקוֹל הַסִּירִים תַּחַת הַסִּיר ...

For like the sound of thorns beneath the pot, ...

16. Koheles 7:6 continued

כֵּן שִׁחֻק הַכְּסִיל וְגַם־זֶה הַבֵּל:

so is the laughter of the fool. This too is vanity.

17. Bereishis Rabbah 16:3 selection

אומרים לאילני מאכל למה אין קולכם הולך? אמרו להם אין אנו צריכין פירותינו מעידין עלינו.

The fruit trees are asked why their sound is not heard. They answer that they have no need: their fruit testifies for them.

17. Bereishis Rabbah 16:3 continued

אומרים לאילני סרק למה קולכם הולך? אמרו להם הלואי נשמע קולינו ונראה.

The barren trees are asked why they make noise. They answer: If only our sound will be heard and we will be noticed.

18. The Gra in Divrei Eliyahu as quoted in Tiferes Shimshon pp. 208-209 — Hebrew summary

והנה הבהמה אינה יכולה לשחוק, אבל הכסיל שחוק ומרים קולו.

An animal cannot laugh, while the fool laughs and raises his voice.

19. Asher Yatzar opening selection

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה

Blessed are You, Hashem our G-d, King of the universe, Who formed the human being with wisdom.

20. Rambam Yesodei HaTorah 1:2

ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמציאות:

If one were to suppose that He did not exist, nothing else could exist.

21. Rambam Yesodei HaTorah 1:3

ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי. ולא יבטל הוא לבטולם.

If one were to suppose that all other beings did not exist, He alone would still exist. Their absence would not negate Him.

21. Rambam Yesodei HaTorah 1:3 continued

שכל הנמצאים צריכין לו והוא צריך להם ולא לאחד מהם. לפיכך אין אמתתו פאמתת אחד מהם:

All beings need Him, while He needs neither them nor any one of them. Therefore His reality is unlike the reality of any of them.

22. Yirmeyahu 10:10

יהוה אלהים אמת הוא-אלהים חיים ומלך עולם מקצפו תרעש הארץ ולא יכלו גוים יעמו:

Hashem is the true G-d. He is the living G-d and eternal King. At His anger the earth trembles, and nations cannot endure His wrath.

23. Devarim 4:35

אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו:

You have been shown, so that you may know that Hashem is G-d. There is none besides Him.

24. Rambam Yesodei HaTorah 1:4

הוא שֶׁהַנְּבִיא אומר (ירמיה י') "וְה' אֱלֹהִים אֶמֶת". הוא לִבְדּוֹ הָאֶמֶת וְאֵין לְאַחַר אֶמֶת כְּאֶמֶתוֹ. וְהוא שֶׁהַתּוֹכָה אומֶת (דברים ד לה) "אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ". כְּלוּמָר אֵין שֵׁם מִצְדֵּי אֶמֶת מִלְבָּדוֹ כְּמוֹתוֹ:

This is what the prophet means when he says that Hashem is the true G-d. He alone is truth, and no other has truth like His. The Torah says that there is none besides Him: no other has true existence like His.

25. Rambam Hilchos Yesodei HaTorah 1:11 excerpts

וכיון שנתברר שאינו גוף וגוייה יתברר שלא יארע לו אחד ממאורעות הגופות. ... ואינו משתנה שאין לו דבר שיגרום לו שינוי.

Since it is clear that He has no body, none of the conditions of bodies applies to Him. ... He does not change, for nothing can cause Him to change.

26. Adapted from Tiferes Shimshon p. 210 — Hebrew paraphrase

כח החידוש! היינו שבכחו יתברך לחדש חידושים, וזהו ההוראה על אין סופיות הבורא.

The power of chiddush: His power to bring about new realities reveals the Creator's infinitude.

27. Shabbos 156a excerpt

אמר לפניו: רבונו של עולם, נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה: צא מאיצטגנינות שלך, שאין מזל לישראל.

Avraham said before Him: Master of the world, I have examined my astrology and am not fit to father a son. He said to him: Leave your astrology, for Israel is not bound by the stars.

28. Tiferes Shimshon p. 211 excerpt with an omission

כל ההקפדה שהיתה על שרה לא היתה על עצם השחוק, אלא שהיה זה שחוק של לעג מרוב החידוש ... ולא שחוק של שמחה על החידוש.

The criticism concerned the kind of laughter: mockery in response to the extraordinary, rather than joy in the extraordinary.

29. Ramban on Bereishis 18:15 selection

והיא מפני יראתו של אברהם תכחש כי חשבה שאברהם בהכרת פניה יאמר כן או מפני ששתקה ולא נתנה שבח והודאה בדבר ולא שמחה

She denied it out of fear of Avraham, thinking that he inferred it from her expression, or from her silence and lack of thanks and joy.

29. Ramban on Bereishis 18:15 continued

והוא אמר לא כי צחקת אז הבינה כי בנבואה נאמר לו כן ושתקה ולא ענתה אותו דבר

When he said, "No, you did laugh," she understood that he knew through prophecy, and she remained silent.

30. Rashi on Bereishis 17:17 selection with an omission

ויפל אברהם על פניו ויצחק. ... לשון שמחה, וסדי, ושל שכה לשון מחור; למדת שאברהם האמין ושמח ושכה לא האמינה ולגלגה, וזהו שהקפיד הקב"ה על שכה ולא הקפיד על אברהם.

"Avraham fell on his face and laughed." Onkelos translates this as joy, while Sarah's laughter is expressed as mockery. We learn that Avraham believed and rejoiced, while Sarah did not believe and mocked. This is why Hashem challenged Sarah and did not challenge Avraham.

31. Bereishis 22:9

ויבאו אל-המקום אשר אמר-לו האלהים ויבן שם אברהם את-המזבח ויערך את-העצים ויעקד את-יצחק בנו ושם אותו על-המזבח ממעל לעצים:

They came to the place of which Hashem had told him. Avraham built the altar there and arranged the wood. He bound his son Yitzchak and placed him on the altar, above the wood.

32. Bereishis 22:10

וישלח אברהם את-ידו ויקח את-המאכלת לשחט את-בנו:

Avraham stretched out his hand and took the knife to slaughter his son.

33. Bereishis 22:11

ויקרא אליו מלאך יהוה מן-השמים ויאמר אברהם ויאמר הנני:

An angel of Hashem called to him from heaven and said: Avraham, Avraham. He answered: Here I am.

34. Bereishis 22:12

ויאמר אל-תשלח ידך אל-הנער ואל-תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את-בנך את-יחידך ממני:

He said: Do not stretch out your hand against the lad, and do not do anything to him. For now I know that you fear Hashem, since you have not withheld your son, your only one, from Me.

35. Pirkei DeRabbi Eliezer 31:10

רבי יהודה אומר: כיון שהגיע החרב על צוארו, פרחה ויצאה נפשו של יצחק. וכיון שהשמיע קולו מבין הכרובים ואמר לו "אל תשלח ידך", נפשו חזרה לגופו, וקם וסמד יצחק על בגליו.

Rabbi Yehudah says: When the blade reached his neck, Yitzchak's soul departed. When Hashem made His voice heard from between the cherubim and said to him, "Do not stretch out your hand," his soul returned to his body, and Yitzchak rose and stood on his feet.

35. Pirkei DeRabbi Eliezer 31 continued

ידע יצחק שכך המיתים עתידים להחיות, ופתח ואמר: "ברוך אתה ה' מתייה המיתים".

He understood that the dead would one day return to life and began to say: Blessed are You, Hashem, Who revives the dead.

36. Zevachim 62a selection

ורבי יצחק נפחא אמר: אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום.

Rabbi Yitzchak Nappacha said: They saw the ashes of Yitzchak resting at that place.

37A. Vayikra 26:42

וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם וְהָאָרֶץ אֲזָכָר:

I will remember My covenant with Yaakov; and also My covenant with Yitzchak; and also My covenant with Avraham will I remember; and the land I will remember.

37B. Rashi on Vayikra 26:42 selection

ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק? אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח.

Why is remembrance not mentioned with Yitzchak? Because Yitzchak's ashes appear before Me, gathered and resting upon the altar.

38. Adapted from Tiferes Shimshon p. 212 — Hebrew paraphrase

ויצחק נשאר עולה תמימה בנפשו כל ימי חייו, עד שהקב"ה יחד שמו עליו בחייו, מה שלא עשה כן אף לאברהם וליעקב.

Yitzchak remained an unblemished offering in his soul throughout his life. Hashem associated His name with him during his lifetime in a way not done even for Avraham and Yaakov.

39. Yeshayahu 58:14

אָז תִּתְעַנֵּג עָלַיָּהּ וְהִרְפֵּבְתִּיךָ עַל־בְּמִתִּי אָרֶץ וְהֶאֱכַלְתִּיךָ נִסְלֵת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי ה' דִּבֶּר:

Then you will delight in Hashem. I will cause you to ride upon the heights of the earth and nourish you with the inheritance of Yaakov your father, for the mouth of Hashem has spoken.

40. Berachos 17a selection

העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ... אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה

In the World to Come there is neither eating nor drinking. The righteous sit with their crowns upon their heads and enjoy the radiance of the Shechinah.

41. Tehillim 126:2

אָז יִמְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אֲזַי אֶמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם־אֲלֵהּ:

Then our mouths will be filled with laughter and our tongues with song. Then they will say among the nations: Hashem has done great things with these people.

42. Adapted from Tiferes Shimshon p. 212 — Hebrew paraphrase

כל רגע ורגע על החידוש שיתחדש באותו רגע, חידוש שעוד לא היה, וכן רגע שאחריו, ונצחיות — עד חידוש ועוד חידוש — עד עולם.

Each moment brings a chiddush that has not been before, and the next moment another, continuing without end.

43. Yeshayahu 11:9 concluding phrase

כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים:

For the earth will be filled with knowledge of Hashem, as water covers the sea.

44. Rambam Hilchos Teshuvah 7:5 excerpt

וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין.

The Torah has already promised that Israel will ultimately do teshuvah at the end of their exile, and immediately they will be redeemed.